

Kosowo w ramach Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii

Kwestie ustrojowe

Wraz z zakończeniem II wojny światowej, nastąpiło ukonstytuowanie się Jugosławii według zasady federalnej i utworzenie w Serbii jednostek autonomicznych. Zasada federalizmu była efektem przemian wewnątrz Komunistycznej Partii Jugosławii i jej stosunkiem wobec problemu narodowościowego. Tę politykę Partia budowała i przed, i w czasie II wojny światowej, dążąc do przejęcia władzy przy pomocy antyfaszystowskiego programu walki z okupantami.

Rys.3. Serbia 1804-1913

SERBIA 1804-1913

Źródło: D. T. Batakovic, Figures, The Kosovo Chronicles, http://www.kosovo.com/history/kosovo_chronicles/kc_figures.html#fig2 [niedostępna]

Podczas wojny proklamowano federacyjną zasadę przyszłego ustroju państwa jugosłowiańskiego. Zasada ta sprowadzała się do istnienia sześciu jednostek federacyjnych, Serbii, Chorwacji, Słowenii, Macedonii, Czarnogóry oraz Bośni i Hercegowiny. O jednostkach autonomicznych początkowo nie wspomiano. Jednak w organach partii, począwszy od 1940 r., istniał odrębny komitet do spraw Kosowa i Metochii (pierwotnie do spraw Metochii i Kosowa).

Rys.4. Federacja jugosłowiańska po II wojnie światowej

COMUNIST YUGOSLAVIA: FEDERAL ORGANIZATION

Źródło: D. T. Batakovic, Figures, The Kosovo Chronicles, http://www.kosovo.com/history/kosovo_chronicles/kc_figures.html#fig3 [niedostępna]

Po zakończeniu wojny (ale zanim drogą referendum zdecydowano czy Jugosławia pozostanie monarchią czy stanie się republiką) ogłoszono deklarację (9 czerwca 1945 r.), którą Okręgowa rada (skupština) ludowa Kosowa i Metochii daje wyraz pragnieniom całej ludności okręgu, by przyłączyć go do federacyjnej Serbii. W ten sposób zainaugurowano samo pojęcie odrębnego okręgu Kosowo i Metochia, którego jeszcze poza partią nie używano i nie mówiono jeszcze wówczas, że ten okręg będzie autonomiczny. W tym czasie, co warto zaznaczyć, nie było jeszcze publicznie określonych ani granic okręgów, ani pozostałych jednostek federacyjnych.

Pierwsza powojenna konstytucja została uchwalona 31 stycznia 1946 r. Zgodnie z jej postanowieniami: federalizm Jugosławii jako historyczna konieczność jest wyrazem dobrowolnego

zjednoczenia narodów wchodzących dawniej w skład jugosłowiańskiej monarchii- w jedno wspólne państwo, przy zachowaniu praw do samookreślenia, aż do oderwania się włącznie. W skład Federacji weszło sześć Republik oraz utworzone w Serbii: Autonomiczna Kraina Wojwodina i Rejon Autonomiczny Kosowsko- Metochijski.

Rejony autonomiczne utworzone zostały tylko w Serbii. W 1947 r. w Konstytucji Serbii szczegółowo opracowano ich status. W innych jugosłowiańskich republikach nie utworzono jednostek autonomicznych choć ze względu na mieszany etniczny skład ludności istniały ku temu warunki: w Macedonii (zachodniej) była znaczna ilość Albańczyków; w Chorwacji (w regionach przygranicznych z Bośnią i Hercegowiną) znaczna ilość Serbów, Bośnia i Hercegowina miały wyraźnie mieszany skład narodowy, znaleźli się tu Serbowie, Muzułmanie i Chorwaci.

Do dalszej emancypacji jednostek autonomicznych, w szczególności Kosowa i Metochii, doszło z chwilą uchwalenia Konstytucji w 1963 r. i autonomiczny rejon został podniesiony, również w nazwie, do rangi Autonomicznej Krainy i we wszystkim zrównany z Wojwodiną. Po znaczących przemianach w KPJ w 1966 r. przystąpiono do rewizji określonych zasad konstytucyjnych w kierunku coraz większego usamodzielniania się republik. Natomiast Krainom stopniowo przyznawano status "konstytutywnego elementu federacji". W rzeczywistości zmiany te oznaczyły ogromne usamodzielnienie Krain w stosunku do Republiki Serbii, ich faktyczne podniesienie do rangi republiki, co w szczególności znalazło wyraz w zmianach konstytucyjnych w 1971 r. i nowych konstytucjach jugosłowiańskiej federacji i Republiki Serbii w 1974 r. (wtedy nowe konstytucje ogłosiły też inne republiki).

W myśl zmian konstytucyjnych obie Autonomiczne Krainy w Serbii, miały prawo ogłaszać swoje konstytucje i ustawy oraz bezpośrednio brać udział (w określonym stopniu) w funkcjonowaniu organów federacji. Konstytucja ta dała im także szerokie uprawnienia w dziedzinie obrony narodowej, spraw

wewnętrznych, współpracy z zagranicą i w sądownictwie. W ten sposób zyskały elementy państwowości. Co więcej, parlamenty Krain miały prawo wyrażać zgodę na zmiany Konstytucji Serbii, podczas gdy parlament Serbii nie miał takich praw względem Krain. Była to prawdziwa wewnętrzna blokada Serbii będąca wynikiem wszystkich większych procesów dezintegracyjnych w kraju, w których obok innych, wyrażały się secesjonistyczne dążenia Albańczyków w Kosowie.

Od 1945 r. ruch nacjonalistyczny wśród jugosłowiańskich Albańczyków, tak w Kosowie jak i poza granicami tej Krainy, ciągle wzrastał. Od 1968 r. dochodziło do eskalacji tego nacjonalizmu. Działania te były zsynchronizowane z przygotowaniem zmian w Konstytucji Republiki Serbii i innych republik oraz dążeniem albańskich kadr z Kosowa do zapewnienia Kosowu statusu autonomicznej krainy, który w politycznym systemie Jugosławii, praktycznie rzecz biorąc, byłby identyczny z pozycją republiki. Dyskusje na temat statusu krain w Republice Serbii doprowadziły do zmiany w 1968 r. przez Parlament Autonomicznej Krainy Kosowo dwuczłonowej nazwy Krainy Kosowo i Metochia i zastąpienie go nazwą jednoczłonową Kosowo. Jednoczłonowa nazwa stwarzała wrażenie jednolitej politycznej i geograficznej całości. W tym samym roku w Priştinie odbyła się tzw. narada językowa podczas, której podkreślono, że „wszyscy Albańczycy powinni mieć jeden język, jedną ortografię, bowiem są jednym narodem”, bez względu na to gdzie są rozproszone jego części.

Struktura etniczna w Kosowie po II wojnie światowej

W okresie po II wojny światowej, od czasu utworzenia odrębnej autonomicznej jednostki Kosowa, na podstawie danych statystycznych można śledzić jej strukturę etniczną. Spisy ludności dokonywano jednocześnie na całym terytorium Jugosławii w 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, i w kwietniu 1991

roku, czyli jeszcze przed rozpadem Federacyjnej Republiki Jugosławii (25 czerwca 1991 r.). Dane gromadziły instytucje statystyczne w republikach oraz autonomicznych jednostkach Wojwodina i Kosowo i zawsze były one ogłaszane w republikach oraz w autonomicznych jednostkach, a dla całej Jugosławii łącznie dane publikowała federacyjna instytucja statystyczna.

W ciągu kolejnych spisów zmieniały się nazwy poszczególnych etnicznych kategorii ludności. Przez cały czas figurują kategorie pięciu jugosłowiańskich narodów: Serbowie, Chorwaci, Słoweńcy, Macedończycy i Czarnogórcy (którzy w 1948 r. po raz pierwszy zostali umieszczeni w spisie nie jako członkowie serbskiej populacji, lecz jako odrębny naród). Jako szósty jugosłowiański naród deklarują się w praktyce politycznej od 1968, a w spisach od 1971 także Muzułmanie, etniczna wspólnota słowiańskiego pochodzenia, wyznania islamskiego, posługująca się językiem serbo-chorwackim. W poprzednich spisach mogli się oni określać jako "nie zadeklarowani" muzułmanie (1948), "nie zadeklarowani" Jugosłowianie (1953), "muzułmanie" (przynależność etniczna) albo jako Serbowie lub Chorwaci z dodatkową oznaką "muzułmanin". Ta kategoria ludności najpowszechniejsza była w Bośni i Hercegowinie, w niektórych regionach Serbii i Czarnogóry mających wspólną granicę (obszar raszkański, dawny Sandżak nowopazarski), ale i w Kosowie, gdzie była autochtoniczna (Gorańcy – zamieszkujący góryste obszary na pograniczu Serbii, Macedonii, Albanii) lub osiedleńcza (głównie z obszaru raszkańskiego).

Od 1971 roku w spisach zamiast nazwy Sziptar, Sziptarzy (Šliptar, Šliptari) stosuje się międzynarodową nazwę Albańczyk, Albańczycy (Albanac, Albanci), której dotychczas używano tylko dla określenia mieszkańców Albanii. Ta zmiana została wprowadzona w drodze zmian konstytucyjnych pod naciskiem polityków albańskich z Priştiny dążących do podkreślenia narodowej jedności Albańczyków w Jugosławii i Albanii, choć sami członkowie tej wspólnoty narodowej w obu krajach siebie nazywają właśnie Sziptarami. Serbowie używali

także tej nazwy już od bardzo dawna aż po dzisiejsze czasy. Kiedyś Serbowie często używali także określenia Arnaut, Arnautowie (Arnautin, Arnauti), rzadziej Arbanas, Arbanasi, oraz regionalnych nazw plemiennych np. Malisori, Klementi itd.

W spisie z 1971 r. dla określenia etnicznej wspólnoty Cyganów zaczęto używać nazwy Romowie. W ciągu ostatnich paru lat wewnątrz tej wspólnoty zidentyfikowano odrębną kategorię Egipcjan, którzy nie byli rejestrowani w spisach ludności. Ludność turecka figuruje we wszystkich powojennych spisach ludności. Oczywiście w spisach rejestrowano i inne grupy etniczne, których w Kosowie nie ma, a rozprzestrzenione są w innych regionach Serbii lub byłej Jugosławii: Węgrzy, Rumuni, Słowacy, Czesi, Rusini, Ukraińcy, Bułgarzy, Włosi, Żydzi, Wołosi itd. Począwszy od 1961 roku obywatele mogli się deklarować również jako Jugosłowianie.

Trzeba podkreślić, że konstytucyjnym prawem obywateli była możliwość niedeklarowania swojej narodowej czy etnicznej przynależności, ale rzadko z niej korzystano. Spis ludności w 1991 r. Albańczycy w Kosowie i innych częściach Serbii oraz w Macedonii masowo bojkutowali, co wyraźnie miało tło polityczne. Z tego powodu nie mamy dokładnych danych dotyczących liczby Albańczyków w 1991 r., ale metodą statystyczną, na podstawie stopy przyrostu naturalnego w okresie od 1971 do 1981 roku., osiągnięto przybliżony wynik.

Tabela 3. Spis ludności Kosowa i Republiki Serbii w latach 1948-1991.

Narodowość	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Albańczycy	498 242	524 559	646 605	916 168	1 226 736	1 596 072
Serbowie	171 911	189 869	227 016	228 264	209 498	194 190
Czarnogórcy	28 050	31 343	37 588	31 555	27 028	20 365
Muzułmanie	9 679	6 421	8 026	26 357	58 562	66 189
Chorwaci	5 290	6 201	7 251	8 264	8 718	8 062
Romowie	11 230	11 904	3 202	14 593	34 126	48 745
Turcy	1 315	34 583	25 764	12 244	12 513	10 383

Jugosłowianie – – 5 206 920 2 676 3 070
Pozostali 2 103 3 361 3 330 5 328 4 584 8 665
Kosowo □ razem 727 820 808 141 963 988 1 243 693 1 584 441 1
965 196
Republika Serbii (z Kosowem) 6 527 966 6 979 154 7 624 227 8
449 591 9 313 677 9 778 991

Źródło: M. D. Luković, Kryzys kosowski ..., s. 37.

Zamieszczone dane w tabeli 3 ilustrują znaczny wzrost ogólny ludności Kosowa □ od 1948 do 1991 r. liczba mieszkańców powiększyła się 2,5 razy, a tym samym powiększył się procentowy udział Kosowa w ogólnej liczbie ludności Republiki Serbii z 11,1 % do 20,0 %. Największa część tego przyrostu przypada na Albańczyków z Kosowa, których liczba rośnie i we względnych i bezwzględnych wartościach. W wymienionym okresie liczba Albańczyków zwiększyła się 3,2 razy (o ile jako realne potraktuje się obliczenia z 1991 r.). Tym samym procent ich udziału w ogólnej części w Kosowie zwiększył się z 68,5% w 1948 r. do 81, 6 % w 1991 r. (Albańczycy uważają, że w tym okresie stanowili oni ok. 90 % całkowitej populacji). W Kosowie i Metochii mieszkało wtedy 71 % ogólnej liczby jugosłowiańskich Albańczyków.

Ciekawą grupę stanowią Romowie, których liczba nagle spada w 1961 r. (3.202) by od 1971 r. równie nagle zacząć wzrastać i w 1991 r. osiągnąć 48.745 czyli 2,3% ludności Kosowa. Takie wahania liczby Romów nie są tylko wynikiem ich przyrostu naturalnego lecz także ich socjalnej emancypacji i wyzwolenia się od Albańczyków. Działo się tak ponieważ, Romowie długo byli pod lokalną dominacją i naciskiem Albańczyków toteż sami często deklarowali się jako Albańczycy. Okoliczność, że również są islamskiego wyznania ułatwiała to ich swoiste ukrywanie się.

Podczas powojennego spisu w 1948 r. bardzo mała liczba obywateli zadeklarowała się jako Turcy, bo nie było to wtedy □popularne□, a w spisach w 1971 i 1981 r. wielu Turków

deklarowało się jako Albańczycy. Często wynikało to z bezpośredniego nacisku, którego celem było wykazanie jak największej ilości Albańczyków. Ponadto ci, którzy deklarowali się jako Albańczycy mogli liczyć na pewne przywileje socjalne (przy wpisywaniu do szkół, zatrudnianiu, wybieraniu do organów władzy i lokalnych samorządów).

Przyczyny realnego wzrostu liczby ludności albańskiej w Kosowie są różne. Jednak najważniejszą przyczyną jest wielki przyrost naturalny. Było to efektem socjalnego zacofania i biedy, ale i wpływu czynnika wyznaniowego (islamskiego) oraz zaplanowanej polityki demograficznej, która z kręgów wyznaniowych i politycznych przenikała do mas. Innym ważnym czynnikiem powojennego zwiększania się liczby albańskiej ludności w Kosowie był jej mechaniczny napływ podczas II wojny światowej i po jej zakończeniu w latach 1945 – 1948. Lata te stanowią okres dobrosąsiedzkich stosunków pomiędzy Albanią i Jugosławią. Gdy w 1948 r. doszło do ich nagłego pogorszenia kilka tysięcy Albańczyków przeszło do Kosowa.

W przeciwieństwie do ludności albańskiej przejawiającej stałe tendencje wzrostowe, ludność serbsko-czarnogórska przeżywała dwa różne okresy. Pierwszy, był okresem rozwoju gdyż ich liczebność wzrosła z 199.961 w 1948 r. do 264.604 w 1961 r.

(liczebność samych Serbów wzrastała jeszcze, choć nieznacznie do 1971 r.). Drugi okres, spadkowy obejmuje lata 1971-1991 r. kiedy to ogólna liczba Serbów i Czarnogórców wyniosła zaledwie 214.555 osób. Znaczy to iż w okresie od 1948-1991 r. ich liczebność wzrosła o zaledwie 7,3 %. W ten sposób udział serbsko-czarnogórskiej populacji w łącznej liczbie mieszkańców Kosowo spadł z 27, 47% w 1948 r., na 11,0 % w roku 1991. W przypadku ludności serbskiej spadek ten wynosił odpowiednio z 23,6 % na 10,0 %.

Jeśli weźmie się pod uwagę stopę przyrostu naturalnego ludności serbsko-czarnogórskiej w tym okresie, a przeciętnie wynosi ona 16 ‰, to w stosunku do liczby z 1948 r., w roku

1991 powinno się osiągnąć dwukrotnie większą liczbę Serbów (i Czarnogórców), co stanowiłoby przynajmniej 25 % ludności Kosowa. Tak się jednak nie stało z paru przyczyn. Przede wszystkim, według serbskich danych statystycznych, Kosowo opuściło ok. 150 tys. ludności serbskiej i czarnogórskiej z powodów politycznych i ludność ta w znacznej części była do wyjazdu zmuszana. Podobnie działo się w czasie II wojny światowej, podczas której z Kosowa wysiedlonych zostało ok. 70 tys. Serbów. Liczba mieszkańców Kosowa, przede wszystkim serbskich i czarnogórskich, uległa jeszcze drastyczniejszemu zmniejszeniu w wyniku wojny NATO z Jugosławią w 1999 r., po której według różnych danych z Kosowa uciekło od 180-280 tys. osób.

Wzrost dążeń Albańczyków do secesji po II wojnie światowej

Wraz z nadejściem wojsk radzieckich do Jugosławii, Kosowo i Metochia zostały całkowicie oczyszczone z wojsk niemieckich a władzę przejęli komuniści pod przywództwem Josipa Broz Tity. Mimo, iż przyszłość tego obszaru została już ostatecznie uzgodniona podczas wojny na korzyść Jugosławii to znaczna część ludności albańskiej nie zamierzała się z nią pogodzić. Na przełomie 1944/1945 r. doszło w Kosmecie do wybuchu powstania, które zduszone zostało dopiero w lutym po osiągnięciu znacznych sił i zakończyło się ostatecznym ustanowieniem tam serbskiego panowania. W lipcu 1945 r. w trakcie obrad drugiej Konferencji Narodowego Komitetu Wyzwolenia Kosowa, zwołanej do Prizrenu, uchwalono rezolucję o przyłączeniu Kosowa i Metochii do Federacyjnej Republiki Serbii, w ramach federacji jugosłowiańskiej, na prawach prowincji autonomicznej.

Rezolucja uchwalona w Prizrenie nie znalazła uznania ze strony albańskiej ludności Kosowa. Z jej odczuciami solidaryzowała się część polityczno- państwowego kierownictwa Albanii, w tym

i sam Hodža. W czerwcu 1946 r. na specjalnym posiedzeniu Biura Politycznego KC KPA przywódca Albanii referował sprawę ponownego rozważenia i ewentualnego anulowania decyzji II plenum KC KPA z Beratu dotyczących losów Kosowa. Sugerował on, że kraj ten znalazł się w granicach Jugosławii wbrew woli miejscowej ludności. Problem przynależności Kosowa zniknął z państwowej propagandy albańskiej do czasu zerwania oficjalnych stosunków Albanii z SFRJ (1 VII 1948 r.).

Kosowo, w latach powojennych, stało się również karta przetargową w czasie wdrażania przez Tito i przywódcę Bułgarii Georgiego Dymitrowa koncepcji federacyjnych na Bałkanach. W krótkim czasie podpisano szereg układów z udziałem Jugosławii, Bułgarii i Albanii. W negocjacjach albańsko - jugosłowiańskich, Tito obiecywał przyznać Kosowo i Metochię Albanii w zamian za przystąpienie do bałkańskiej federacji komunistycznych państw. Działalność ta nie spodobała się władzom ZSRR, która niechętnie patrzyły na takie usamodzielnianie się państw bałkańskich.

Rozpoczęta przez nie kampania antyjugosłowiańska doprowadziła do zerwania z tym państwem oficjalnych kontaktów przez wszystkie państwa komunistyczne zależne do Związku Radzieckiego.

Mimo, że konstytucja z 1946 r. ustanawiała w Kosowie i Metochii autonomię rozszerzoną jeszcze znacznie w konstytucji 1963 r., w regionie tym nie było spokojnie. Działo się tak głównie za sprawą, szefa Państwowej Służby Bezpieczeństwa Aleksandra Rankovicia, oskarżanego później o dyskryminacje wobec Albańczyków. Należy jednak przyznać, że działalność SB silnie dawała się odczuć także wśród ludności serbskiej i cerkwi prawosławnej która również wiele wycierpiała. Sytuacja ta uległa zmianie dopiero w 1966 r. kiedy to w ramach walki o wpływy wewnątrz Partii, Ranković został przez Titę usunięty z urzędu sekretarza CK ZKJ.

W Kosowie dochodziło coraz wyraźniej do napięć między ludnością Albańską a władzami. Wśród samych Albańczyków zaczęło

dominować od 1945 r. ruch nacjonalistyczny a u schyłku lat 60-tych dochodziło już do eskalacji konfliktu. Przerodziło się to z czasem w działalność wymierzoną przeciwko ludności serbskiej i czarnogórskiej, czego bezpośrednim skutkiem było opuszczanie przez nich Kosowa. W listopadzie 1968 r. doszło do licznych demonstracji albańskich (złożonych przeważnie z studentów), na których domagano się przyznania Kosowu statusu Republiki. Demonstracje te zostały przez wojsko i milicję brutalnie rozpędzone.

Celem albańskich polityków i albańskiej ludności biorącej udział w demonstracjach było uzyskanie dla Kosowa i Metochii takich samych praw jakie posiadały poszczególne republiki wchodzące w skład Jugosławii. Działalność taka przyniosła spore sukcesy, które zaowocowały przyznaniem władzom Kosowa niemal tych samych praw i przywilejów jakimi cieszyły się władze Republik w konstytucji z 1974 r. Jednak statusu samej Republiki, która w myśl konstytucji miała nawet prawo do oderwania się od Jugosławii Kosowo nie uzyskało.

Po normalizacji stosunków między Albanią i Jugosławią w 1971 r. doszło też do bliższych kontaktów w zakresie nauki. Na Uniwersytecie w Priştinie coraz częściej pojawiali się profesorowie z Albanii, a kosowskie instytucje albanologiczne we współpracy z organami Krainy przygotowały albanizację m. in. nazw miejscowości.

Do nowej i dużo niebezpieczniejszej, dla przyszłości federacji, eksplozji nacjonalizmu albańskiego doszło w 1981 r., w niecały rok po śmierci prezydenta Jugosławii Josipa Broz Tito. Demonstracje studentów i młodzieży trwały trzy dni i pod wieloma względami przypominały wystąpienia z 1968 r., ale swym zasięgiem, uporem i zaciekłością zdecydowanie je przerosły. Centralne hasło "Kosowo - Republika" określało pierwszy etap w programie albańskich nacjonalistów, który miał w tle wyraźny cel strategiczny: oderwanie Kosowa od Jugosławii i przyłączenie się do Albanii.

O poprawę sytuacji Serbów w Kosowie i Metochii zwróciła się

również już w 1982 r. serbska Cerkiew Prawosławna w postaci "Apelu", podpisanego przez 20 księży prawosławnych. Odezwa ta skierowana do najwyższych organów państwowych Serbii oraz Świętego Soboru Arcybiskupów i Synodu, wypowiadała się w ostrym tonie przeciw duchowemu i biologicznemu wyniszczaniu ludności serbskiej. Od połowy lat osiemdziesiątych na łamach czasopisma Serbskiego Patriarchatu "Pravoslavlje" oraz "Glas Crkve" coraz częściej pojawiały się apele żądające od Cerkwi aktywnej postawy w życiu politycznym i społecznym, szczególnie w odniesieniu do sytuacji w Kosowie. Niemal każdy kolejny numer najważniejszych czasopism kościelnych zawierał teksty mówiące o uzasadnionej potrzebie przeniesienia SPC do Serbii.

Po trzydniowych debatach na temat najnowszych opracowań dotyczących sytuacji politycznej w Kosowie, mających miejsce w siedzibie Związku Pisarzy w 1986 roku i zakończonych podpisaniem przez ponad 200 intelektualistów petycji, znanej jako słynne Memorandum SANU, mnożą się inne- apele, wystąpienia publiczne, w których brali udział również duchowni.

Zwrot nastąpił w końcu lat 80-tych, wraz z zmianami w partyjnym i państwowym kierownictwie Serbii, którego najbardziej wyeksponowaną osobistością stał się Slobodan Milošević. Wraz z żądaniem by uśmierzyć niepokoje w Kosowie i powstrzymać dalszą anarchię oraz stanąć w obronie równouprawnienia wszystkich mieszkańców tej Krainy, nowe siły polityczne w Serbii przejęły inicjatywę w przeprowadzeniu zmian w Konstytucji dotyczących stosunku obu Krain względem Republiki Serbii, tj. zniesienia swego rodzaju kontroli Krain nad Republiką.

Przez wiele miesięcy w 1988 roku w Serbii i Czarnogórze odbywały się wiece solidarności z Serbami i Czarnogórcami z Kosowa. Wzięło w nich udział kilka milionów osób a ich kulminacją był zorganizowany 19 listopada 1988 roku w Belgradzie wiec z udziałem 1,3 mln. osób. Wtedy to Slobodan Milošević stwierdził, że najważniejszą sprawą jest

doprowadzenie do spokoju i porządku w Kosowie.

27 lutego 1989 roku Prezydium Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii (SFRJ) zarządziło wprowadzenie w Kosowie nadzwyczajnych środków do ochrony porządku konstytucyjnego i bezpieczeństwa. Wzmocniono skierowaną do Kosowa (w końcu października 1998 r.) specjalną jednostkę milicji. Władze partyjne Serbii zarzuciły nacjonalistom i separatystom albańskim otwarte przeciwstawienie się polityce Związku Komunistów Jugosławii (ZKJ) i poparły wprowadzenie w okręgu środków nadzwyczajnych.

Najważniejszym jednak wydarzeniem, rozgraniczającym pewien okres w stosunkach serbsko-albańskich w Kosowie, były obchody 600-letniej rocznicy bitwy na Kosowym Polu w roku 1989. Milošević przybył wówczas na mityng helikopterem witany przez dwumilionowy tłum (w tym około 7 tys. serbskich emigrantów z Ameryki, Kanady i Australii), wymachujący transparentami, na których na wzór ikony świętego namalowana została podobizna prezydenta. Nikt, łącznie z Cerkwią, nie protestował, gdy „nowy męczennik” mówił o potrzebie użycia dodatkowych środków i „jeśli będzie trzeba „walce zbrojnej” ze wszystkimi, którzy staną na drodze do „dobrobytu Serbii”.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.